

นิพนธ์ต้นฉบับ

Original Article

อัตราความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล ระหว่างปี 2558-2560

Influenza vaccine coverage rates in Golden Jubilee Medical Center, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University, 2015-2017

มงคล รัตนโกสีย์กิจ

Mongkol Rattanakosikti

ธีรานันท์ นาคะบุตร

Teeranun Nakabut

ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก คณะแพทยศาสตร์
ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดลGolden Jubilee Medical Center,
Faculty of Medicine Siriraj Hospital,
Mahidol University

DOI: 10.14456/dcj.2021.5

Received: August 28, 2019 | Revised: July 23, 2020 | Accepted: July 24, 2020

บทคัดย่อ

ปัจจุบันภาครัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ให้กับประชากรกลุ่มเสี่ยง เพื่อลดและควบคุมการกระจายโรค แต่ยังไม่ครอบคลุมประชากรกลุ่มเสี่ยงทั้งหมด โดยประชากรที่ไม่ได้รับวัคซีนจากภาครัฐ ทั้งที่เป็นประชากรกลุ่มเสี่ยงและประชากรปกติ สามารถหาวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ได้ตามสถานพยาบาลทุกแห่ง รวมทั้งศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก ที่ผ่านมามีผู้มารับการฉีดวัคซีนจำนวนมากขึ้น ผู้วิจัยต้องการทราบความครอบคลุมของวัคซีนในประชากรกลุ่มเสี่ยง และร้อยละการกระจายของวัคซีนที่ให้บริการแก่ผู้ป่วยในโรงพยาบาลวิจัยนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลเวชระเบียนย้อนหลังของประชากร คือ ผู้ป่วยที่มารับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ที่ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก ระหว่างปี 2558-2560 วิเคราะห์โดยจัดผู้รับบริการตามเกณฑ์ความเสี่ยง เก็บข้อมูลลักษณะผู้รับบริการ เช่น อายุ เพศ ดัชนีมวลกาย โรคประจำตัว เพื่อคำนวณหาอัตราความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ และร้อยละการกระจายตัวของวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในกลุ่มเสี่ยง ผลการวิจัย จำนวนการใช้วัคซีนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 139 ระหว่างปี 2558-2560 แนวโน้มของประชากรเพศชายที่ได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่เพิ่มขึ้นเล็กน้อย อายุเฉลี่ยของประชากรที่ได้รับวัคซีนลดลง วัคซีนประมาณร้อยละ 72.6 ใช้ฉีดให้กับกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป หรือผู้ที่เป็นโรคเรื้อรัง ร้อยละ 8.9 ใช้ฉีดให้กับบุคลากรทางการแพทย์ ร้อยละ 0.2 ใช้ฉีดให้กับเด็ก 6 เดือน ถึง 2 ปี และร้อยละ 2.3 ใช้ฉีดให้กับผู้ที่เป็นโรคอ้วน ระหว่างปี 2558-2560 พบอัตราความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในประชากรกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์จากร้อยละ 36.3 เป็นร้อยละ 93.5 กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มจากร้อยละ 12.6 เป็นร้อยละ 15.9 กลุ่มเด็กอายุ 6 เดือน ถึง 2 ปี เพิ่มจากไม่มีข้อมูล เป็นร้อยละ 7.8 อย่างไรก็ตามไม่พบความครอบคลุมเพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้ที่มีโรคเรื้อรัง และผู้ที่มีโรคอ้วน สรุป ตั้งแต่ปี 2558-2560 จำนวนวัคซีนที่ใช้เพิ่มขึ้น ความครอบคลุมวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป และเด็กอายุ 6 เดือน ถึง 2 ปี มากกว่าความครอบคลุมวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ระดับประเทศ และประชากรที่ได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่มากที่สุด คือ กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป และผู้ที่มีโรคประจำตัว

ติดต่อผู้นิพนธ์ : มงคล รัตนโกสีย์กิจ

อีเมล : moon_med12@hotmail.com

Abstract

Background: The Thai government purchases seasonal influenza vaccines for some high-risk groups but the state-funded influenza vaccination program does not cover all high-risk populations. People, both high-risk and healthy populations, who are not vaccinated by the government influenza vaccination program and need influenza vaccine immunization can contact all hospitals, including the Golden Jubilee Medical Center, by themselves to get vaccinated. Over the past years more and more people have decided to receive influenza vaccine. To stay updated on the current trend of influenza vaccination, the researchers wanted to find out the vaccine coverage rates in different high-risk groups and percentage of vaccine distribution. **Methods:** The retrospective chart review of the population who received influenza vaccination at the Golden Jubilee Medical Center during 2015–2017 were analyzed by high-risk category. Patients' demographic data and medical history (i.e. age, sex, body mass index, underlying diseases) were collected for the calculation of influenza vaccine coverage rate and percentage of vaccine distribution. Vaccine coverage was defined as the proportion of individuals in each category who received the vaccine. **Results:** Vaccine utilization rate has increased by 139% between 2015–2017. The number of male population who received influenza vaccine was found to have increased slightly. The average age of vaccinated populations has decreased. Approximately 72.6% of vaccine doses were administered to persons aged ≥ 65 years and those with underlying health conditions, 8.9% to healthcare workers, 0.2% to children aged 6 months–2 years and 2.3% to obese persons. Between 2015–2017, Influenza vaccine coverage rates were found to have steadily increased among health-care workers (from 36.3% to 93.5%), persons aged ≥ 65 years (from 12.6% to 15.9%), children aged 6 months–2 years (from N/A to 7.8%). However, no increase in vaccine coverage was observed among persons with chronic diseases and obese persons. **Conclusions:** From 2015–2017, influenza vaccine utilization rates had generally increased. Influenza vaccination coverage rate among person aged ≥ 65 years and children aged 6 months–2 years were higher than that of the national level. High risk groups who received the most influenza vaccine were those aged ≥ 65 years and those with underlying disease.

Correspondence: Mongkol Rattanakosikti

E-mail: moon_med12@hotmail.com

คำสำคัญ

วัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่, ความครอบคลุมวัคซีน

Keywords

influenza vaccine, vaccine coverage

บทนำ

ปัจจุบันทั่วโลกให้ความสำคัญด้านสุขภาพ ดังเห็นจากองค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดแผนพัฒนา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน⁽¹⁾ ที่ให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ รวมถึงการให้ ความสำคัญกับการป้องกันและสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อลดความสูญเสียเมื่อเจ็บป่วย และสนับสนุนการ

ฉีดวัคซีนเพื่อลดและควบคุมการกระจายโรคที่สามารถ ควบคุมได้ด้วยวัคซีน โดยกำหนดแผนการเข้าถึงยาและ วัคซีนอย่างปลอดภัย และมีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน ภายในปี 2573⁽²⁾ โดยโรคที่สามารถป้องกันได้ด้วยวัคซีน มีหลายโรครวมถึงโรคไข้หวัดใหญ่ด้วย

โรคไข้หวัดใหญ่จัดเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ จากที่ประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านวัคซีนแห่งชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รายงานจำนวนผู้เสียชีวิตด้วยโรคไข้หวัดใหญ่อยู่ระหว่าง 3,000 ถึง 49,000 รายต่อปี และมีผู้ป่วยจำนวนมากกว่า 200,000 รายต่อปี ต้องได้รับการรักษาในโรงพยาบาลด้วยโรกระบบทางเดินหายใจและโรคหัวใจที่เป็นผลจากการติดเชื้อไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาล⁽³⁾ สถานการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ ในประเทศไทยปี 2561 ข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม-21 พฤศจิกายน 2561 มีรายงานผู้ป่วยทั่วประเทศจำนวน 159,405 ราย อัตราป่วย 241.30 ต่อประชากรแสนคน มีผู้เสียชีวิต 31 ราย คิดเป็นอัตราตาย 0.05 ต่อประชากรแสนคน (จังหวัดนครราชสีมา 17 ราย จังหวัดร้อยเอ็ด 1 ราย จังหวัดหนองคาย 2 ราย จังหวัดสุรินทร์ 2 ราย จังหวัดนครสวรรค์ 1 ราย จังหวัดพิจิตร 2 ราย จังหวัดนครปฐม 1 ราย จังหวัดเพชรบุรี 1 ราย จังหวัดกาฬสินธุ์ 1 ราย จังหวัดพัทลุง 1 และกรุงเทพมหานคร 2 ราย)⁽⁴⁾

โรคไข้หวัดใหญ่เป็นโรคติดต่อทางการหายใจ ละออง และก่อให้เกิดการเจ็บป่วยได้หลายระดับ พบว่าเกิดการเจ็บป่วยระดับรุนแรงมากในคนที่มีโรคประจำตัว สตรีตั้งครรภ์ เด็กเล็ก ผู้สูงอายุและบุคลากรทางการแพทย์⁽⁵⁾ การฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ถือเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการป้องกันการติดเชื้อจากไข้หวัดใหญ่ การรักษาในโรงพยาบาลรวมถึงการเสียชีวิต คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน แนะนำให้ทุกคนที่มีอายุ 6 เดือนที่ได้รับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ประจำปี รวมถึงบุคลากรทางการแพทย์ด้วย⁽³⁾

ปัจจุบันการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ทั่วโลก โดยเฉพาะทวีปยุโรปมีการประชุมเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินการเพื่อเพิ่มความคุ้มครองการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ของคนทุกคนที่มีความเสี่ยงสูงและได้รับความคุ้มครอง ร้อยละ 75 ในกลุ่มผู้สูงอายุภายในปี 2010⁽⁶⁻⁷⁾ มีเพียงประเทศเดียวที่มีความครอบคลุมวัคซีนในผู้สูงอายุมากกว่า ร้อยละ 75 คือ ประเทศเนเธอร์แลนด์⁽⁶⁾ นโยบายให้ฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในแต่ละประเทศ

ในทวีปยุโรปมีความแตกต่างกันในรายละเอียด⁽⁷⁾ แต่กลุ่มเสี่ยงหลักที่มักจะกล่าวถึง คือ ผู้สูงอายุ บุคลากรทางการแพทย์ และหญิงตั้งครรภ์ ทั้งนี้การรายงานความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในประเทศยุโรปทั้งหมด 53 ประเทศ มีรายงานความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่จำนวน 47 ประเทศ ความครอบคลุมของวัคซีนในผู้สูงอายุ ตั้งแต่ร้อยละ 0.2-85 ข้อมูลจาก 15 ประเทศรายงานความครอบคลุมของวัคซีนในบุคลากรทางการแพทย์ ร้อยละ 12-98 แต่ไม่มีประเทศใดรายงานความครอบคลุมของวัคซีนในหญิงตั้งครรภ์⁽⁷⁾

แนวทางในการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ของประเทศไทย แนะนำให้ฉีดในประชากรกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ เด็กอายุ 6 เดือน-2 ปี ผู้สูงอายุมากกว่า 65 ปี บุคลากรทางการแพทย์ บุคคลที่มีโรคประจำตัว สตรีที่ตั้งครรภ์เป็นหลัก⁽⁸⁾ การสำรวจความครอบคลุมการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาลในประชากรกลุ่มเสี่ยง โดยการสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากภาครัฐของประเทศไทยจำนวน 8.18 ล้านเข็ม ระหว่างปี 2553-2555 พบว่า มีการกระจายวัคซีนไปยังกลุ่มผู้ที่มีอายุมากกว่า 65 ปี ร้อยละ 23.0 ประชากรที่มีโรคเรื้อรัง ร้อยละ 53.6 บุคลากรทางการแพทย์ ร้อยละ 19.3 เด็กที่อายุ 6 เดือน-2 ปี ร้อยละ 1.1 ประชากรที่มีดัชนีมวลกายเกิน 35 กิโลกรัมต่อตารางเมตร ร้อยละ 1.1 สตรีตั้งครรภ์ ร้อยละ 0.2⁽⁹⁾ ทั้งนี้อุบัติการณ์และความรุนแรงของไข้หวัดใหญ่มีความสัมพันธ์ต่อการได้รับวัคซีนที่ต่ำถึง รวมถึงสายพันธุ์ที่เหมาะสมในวัคซีน แต่หากวัคซีนมีสายพันธุ์ไม่ตรงกับสายพันธุ์ที่มีการระบาด ก็ยังสามารถลดความรุนแรงของโรคไข้หวัดใหญ่ได้

ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก เป็นโรงพยาบาลที่มุ่งเน้นการรักษา สร้างเสริม ฟื้นฟู และป้องกันสุขภาพของผู้สูงอายุ แต่เป็นโรงพยาบาลนอกสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่ไม่ได้รับวัคซีนสนับสนุนจากภาครัฐ ทำให้การฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ของผู้ป่วยต้องชำระค่าวัคซีนด้วยตนเอง ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษกได้มีการให้บริการฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาลอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้สนใจเข้ารับบริการ

ฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ปี 2559 จำนวน 4,666 เข็ม เพิ่มเป็น 6,807 เข็ม ในปี 2560⁽¹⁰⁾ แต่อุบัติการณ์โรคไข้หวัดใหญ่ในโรงพยาบาลยังมีจำนวนมากขึ้น และอาจส่งผลเสียหากพบในกลุ่มผู้สูงอายุ ทำให้มีอัตราการนอนโรงพยาบาลนาน มีภาวะแทรกซ้อนจากการเจ็บป่วย⁽¹¹⁾

ศูนย์วัคซีน ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก เป็นผู้ดูแลการให้บริการด้านวัคซีนหลักของโรงพยาบาล เปิดให้บริการด้านวัคซีนเมื่อ 16 มกราคม 2560 ศูนย์วัคซีนต้องการทราบความครอบคลุมของการให้บริการด้านวัคซีนในประชากรกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์⁽⁸⁾ ในศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก จึงเกิดการวิจัยขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ (1) ทาความครอบคลุมของการได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในกลุ่มเสี่ยง (2) ทาร้อยละการกระจายของวัคซีนในกลุ่มเสี่ยง

วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยใช้ข้อมูลย้อนหลัง ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล รหัสโครงการ 529/2561 (EC2)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้มารับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ทุกคนที่มารับบริการตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2558 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2560 แบ่งเป็น ปี 2558 จำนวน 2,842 ราย ปี 2559 จำนวน 4,666 ราย ปี 2560 จำนวน 6,807 ราย ขั้นตอนการรับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ของศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก

ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษกเป็นโรงพยาบาลรัฐบาล ที่อยู่นอกสังกัดกระทรวงสาธารณสุข และไม่มีประชากรที่อยู่ในความรับผิดชอบ จึงไม่ได้รับการสนับสนุนวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ (วัคซีนฟรี) ตามฤดูกาล และการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ถือเป็นการป้องกันโรค จึงไม่สามารถเบิกจ่ายกับสิทธิการรักษาพื้นฐานของผู้ป่วยได้ (ยกเว้นบางสิทธิการรักษา เช่น

รัฐวิสาหกิจ) ดังนั้นประชาชนที่มารับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่จึงต้องชำระค่าวัคซีนเองทุกกรณี

ศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก เปิดให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ตลอดทั้งปี โดยจะรณรงค์ให้ฉีดในประชาชนกลุ่มเสี่ยงช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคมของทุกปี การรณรงค์นั้นจะมีทั้งป้ายประชาสัมพันธ์ และการสอบถามจากหน้าเคาน์เตอร์พยาบาลทุกคน โดยมีโปรแกรมช่วยเตือนให้สอบถามถึงการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ หากตอบว่าฉีดแล้วข้อความจะหายไป และหากตอบว่ายังไม่ฉีด ก็จะมีการแนะนำให้ฉีดและคำถามจะขึ้นมาอีกครั้งหน้าถ้าผู้ป่วยมารับบริการที่โรงพยาบาล สำหรับประชาชนทั่วไปที่ไม่ใช่กลุ่มเสี่ยงหรือมีบุคคลในบ้านพักเป็นประชากรกลุ่มเสี่ยง รวมถึงเห็นความสำคัญของการป้องกันโรคด้วยวัคซีน สามารถขอฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ได้ที่หน่วยตรวจโรคทั่วไป หรือคลินิกวัคซีนได้โดยตรง

แพทย์จะซักประวัติและประเมินก่อนการฉีดวัคซีน และทำการฉีดวัคซีน โดยจะลงวินิจฉัยโรคเป็น Z25.1 need for immunization against influenza และจะสั่งยาเป็น influenza vaccine 0.5 cc IM 1 dose ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ดึงข้อมูลย้อนหลังจากระบบสารสนเทศของศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก ผู้ที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ทุกคน โดยดึงจากระบบในระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2558 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2560
2. ประสานงานกับงานเวชระเบียน งานสารสนเทศ ศูนย์วัคซีน และงานทรัพยากรบุคคล เพื่อขอข้อมูลของผู้มารับบริการเพิ่มเติม ดังนี้ อายุ เพศ วันที่รับการฉีดวัคซีน โรคประจำตัว ดัชนีมวลกาย อาชีพ และรหัสไปรษณีย์ของที่อยู่ปัจจุบัน ข้อมูลจะมีการใส่รหัสเพื่อป้องกันการทราบตัวบุคคล
3. หาข้อมูลภาพรวมผู้มารับบริการของศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษกทั้งหมด ในระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2558 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2560 โดยแบ่งดังนี้

3.1 จำนวนผู้มารับบริการทั้งหมดที่มีอายุ 6 เดือน-2 ปี

3.2 จำนวนผู้มารับบริการทั้งหมดที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป

3.3 จำนวนผู้มารับบริการทั้งหมด ที่มีดัชนีมวลกายมากกว่า 35 กิโลกรัมต่อตารางเมตร หรือน้ำหนักมากกว่า 100 กิโลกรัม

3.4 จำนวนผู้มารับบริการทั้งหมดที่มีโรคประจำตัวที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ โรคหัวใจ โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง โรคหอบ โรคไตเสื่อม โรคหลอดเลือดสมอง โรคเบาหวาน โรคธาลัสซีเมีย ผู้ที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง

3.5 จำนวนบุคลากรทางการแพทย์ทั้งหมดของศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษก
หมายเหตุ : สำหรับผู้ป่วยตั้งครรภ์และคลินิกเด็ก ไม่มีคลินิกเฉพาะที่เปิดให้บริการในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลวิจัยกระบวนการเก็บข้อมูล

เป็นการเก็บข้อมูลย้อนหลังจากเวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์ ของผู้มารับบริการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาล ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2558 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2560 โดยเก็บข้อมูล อายุ เพศ ดัชนีมวลกาย วันที่มารับการฉีดวัคซีน โรคประจำตัว และจำนวนผู้ป่วยในกลุ่มที่ควรได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ที่มารับบริการภายในปี โดยแบ่งเป็นผู้ที่มีอายุ 6 เดือน-2 ปี ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัว คือ โรคหัวใจ โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง โรคหอบ โรคไตเสื่อม โรคหลอดเลือดสมอง โรคเบาหวาน

โรคธาลัสซีเมีย ผู้ที่มีภูมิคุ้มกันบกพร่อง ผู้ที่มีดัชนีมวลกายมากกว่า 35 กก/ม² สตรีตั้งครรภ์ 4 เดือนขึ้นไป และบุคลากรทางการแพทย์

การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจนครบถ้วนแล้ว นำข้อมูลมาคำนวณหา

1. ความครอบคลุมของการได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในกลุ่มเสี่ยง หมายถึง จำนวนประชากรกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับวัคซีน/จำนวนประชากรกลุ่มเสี่ยงทั้งหมดที่มารับบริการในศูนย์การแพทย์ฯ

2. ร้อยละการกระจายของวัคซีนในกลุ่มเสี่ยง หมายถึง จำนวนวัคซีนที่ให้บริการแก่ประชากรกลุ่มเสี่ยงแต่ละกลุ่ม/จำนวนวัคซีนที่ศูนย์การแพทย์ฯ ให้บริการทั้งหมด

วิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรม Excel ทั้งส่วนข้อมูลประชากรทั่วไป และการจัดกลุ่มเสี่ยงของโรคที่ควรรับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลย้อนหลังจากระบบเวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์ และข้อมูลจากหน่วยงานเวชระเบียน งานเทคโนโลยีสารสนเทศ ศูนย์วัคซีน งานทรัพยากรบุคคล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ได้ข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของประชากรที่มารับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่

ข้อมูลทั่วไป	ปี 2558 (n=2,848)	ปี 2559 (n=4,666)	ปี 2560 (n=6,807)	รวม (n=14,321)
เพศชาย n (ร้อยละ)	1,125 (39.5)	1,850 (39.6)	2,773 (40.7)	5,748 (40.1)
อายุ (ปี) mean±SD (median)				
ทุกคน	70±14 (72)	66±16 (68)	58±19 (63)	64±17 (67)
อายุ 6 เดือน-2 ปี	N/A	N/A	2±1 (2)	2±1 (2)
อายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป	76±7 (75)	75±7 (73)	73±7 (72)	75±8 (73)
BMI มากกว่า 35 กก/ม ²	62±14 (64)	63±11 (65)	57±17 (60)	60±16 (63)
ผู้ที่มีโรคประจำตัว	72±11 (72)	70±11 (69)	66±13 (66)	70±12 (70)
บุคลากรทางการแพทย์	35±5 (34)	36±6 (35)	36±7 (35)	36±7 (35)
ที่อยู่ปัจจุบัน n (ร้อยละ)				
ในเขตอำเภอพุทธมณฑล	162 (5.7)	238 (5.1)	362 (5.3)	763 (5.3)
นอกเขตอำเภอพุทธมณฑล	632 (22.2)	1,027 (22.0)	1,368 (20.1)	3,027 (21.1)
จังหวัดอื่น	2,054 (72.1)	3,400 (72.9)	5,077 (74.6)	10,531 (73.5)

จากตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ที่มารับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ ในปี 2558-2560 มีจำนวน 2,848 คน 4,666 คน และ 6,807 คน ตามลำดับ มีผู้มารับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 63.8 ในปี 2559 เพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 45.9 ในปี 2560 และจากปี 2558-2560 มีผู้มารับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่เพิ่มขึ้นร้อยละ 139 ในปี 2558-2560 มีผู้รับบริการที่เป็นเพศชาย จำนวน 1,125 คน 1,850 คน 2,773 คน คิดเป็นร้อยละ 39.5, 39.6 และ 40.7 ตามลำดับ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย

อายุเฉลี่ยของผู้รับบริการทุกคนที่รับวัคซีน ในปี 2558-2560 มีแนวโน้มอายุน้อยลง โดยอายุเฉลี่ยเท่ากับ 70±14 ปี 66±16 ปี และ 58±19 ปีตามลำดับ อายุเฉลี่ยของกลุ่มผู้รับบริการที่มีอายุระหว่าง 6 เดือน-2 ปี เฉพาะปี 2560 เท่ากับ 2±1 ปี อายุเฉลี่ยของกลุ่มผู้รับบริการที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป เท่ากับ 76±7 ปี 75±7 ปี

และ 73±7 ปี ตามลำดับ อายุเฉลี่ยของกลุ่มผู้รับบริการที่มีดัชนีมวลกายมากกว่า 35 กก/ม² เท่ากับ 62±14 ปี 63±11 ปี และ 57±17 ปี ตามลำดับ อายุเฉลี่ยของกลุ่มผู้ที่มีโรคประจำตัว เท่ากับ 72±11 ปี 70±11 ปี และ 66±13 ปี ตามลำดับ อายุเฉลี่ยของบุคลากรทางการแพทย์ ที่ได้รับการฉีดวัคซีนเท่ากับ 35±5 ปี 36±6 ปี และ 36±7 ปี ตามลำดับ

ประชากรที่มาใช้บริการฉีดวัคซีนส่วนใหญ่ มีที่อยู่อาศัยนอกเขตจังหวัดนครปฐม คิดเป็นร้อยละ 72.1 ในปี 2558 ร้อยละ 72.9 ในปี 2559 และร้อยละ 74.6 ในปี 2560 รองลงมาเป็นประชากรที่อาศัยในจังหวัดนครปฐม แต่อยู่นอกเขตอำเภอพุทธมณฑล คิดเป็นร้อยละ 22.2 ในปี 2558 ร้อยละ 22.0 ในปี 2559 และร้อยละ 20.1 ในปี 2560 สำหรับประชากรที่มีที่อยู่อาศัยในเขตอำเภอพุทธมณฑล คิดเป็นร้อยละ 5.7, 5.1 และ 5.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงอัตราความครอบคลุมของการได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในกลุ่มเสี่ยง

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ตลอดทั้งปี	ปี 2558	%	ปี 2559	%	ปี 2560	%	รวม	%
N=กลุ่มประชากรทั้งหมด	353,491		379,994		430,280		1,163,765	
n=จำนวนประชากรทั้งหมดที่ได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่	2,848	(0.8)	4,666	(1.2)	6,807	(1.6)	14,321	(1.2)
N=กลุ่มที่มีโรคประจำตัวทั้งหมด	9,530		10,700		12,390		32,620	
n=จำนวนประชากรที่มีโรคประจำตัวที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่	2,216	(23.3)	2,637	(24.6)	2,698	(21.8)	7,551	(23.1)
N=กลุ่มประชากรอายุ ≥65 ปีทั้งหมด	16,762		17,604		18,797		53,163	
n= จำนวนประชากรอายุ ≥65 ปีที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่	2,104	(12.6)	2,975	(16.9)	2,988	(15.9)	8,067	(15.2)
N=กลุ่มประชากรอายุ 6 เดือน-2 ปี	NA		34		319		353	
n=จำนวนประชากรอายุ 6 เดือน-2 ปีที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่	NA	(NA)	0	(0)	25	(7.8)	25	(7.1)
N=กลุ่มประชากรที่มีดัชนีมวลกาย ≥35 กก/ม ²	1,730		2,350		2,907		6,987	
n=จำนวนประชากรที่มีดัชนีมวลกาย ≥35 กก/ม ² ที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่	86	(5.0)	115	(4.9)	131	(4.5)	332	(4.8)
N=กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์	485		543		589		1,617	
n=จำนวนประชากร บุคลากรทางการแพทย์ ที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่	176	(36.3)	503	(92.6)	549	(93.2)	1,228	(75.9)

จากตารางที่ 2 อัตราความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ แบ่งตามประชากรกลุ่มเป้าหมาย เป็น 5 กลุ่ม โดยกลุ่มที่มีความครอบคลุมวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่สูงสุด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี คือ กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ มีความครอบคลุมรวมร้อยละ 75.9 อันดับที่ 2 คือ กลุ่มที่มีโรคประจำตัว มีความครอบคลุมวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่รายปี 2558-2560 ร้อยละ 23.3, 24.6, 21.8 และรวมเท่ากับ ร้อยละ 23.1 ตามลำดับ อันดับที่ 3 คือ กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป มีความครอบคลุมวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่รายปีและรวม ร้อยละ 12.6, 16.9, 15.9 และ 15.2 ตามลำดับ กลุ่มเด็กอายุ 6 เดือนถึง 2 ปี มีความครอบคลุมวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ปี 2560 เท่ากับร้อยละ 7.8

กลุ่มที่มีดัชนีมวลกายมากกว่า 35 กก/ม² มีความครอบคลุมวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ รายปีและรวม เท่ากับ ร้อยละ 5.0, 4.9, 4.5 และ 4.8 ตามลำดับ จากสถิติ ประชากรที่มารับการบริการที่ศูนย์การแพทย์ฯ ตลอดทั้งปี 2558-2560 ทั้งหมดมีความครอบคลุมต่อวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ เท่ากับร้อยละ 0.8, 1.2, 1.6 ตามลำดับ

จากสถิติยังพบว่า ผู้ที่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ทั้ง 3 ปี เป็นประชากรกลุ่มเดิมที่มารับการฉีดวัคซีนต่อเนื่อง โดยตั้งแต่ปี 2558-2560 มีผู้มารับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ต่อเนื่อง 2 ปี เป็นจำนวน 1,195 คน และมารับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ต่อเนื่องทั้ง 3 ปี เป็นจำนวน 987 คน

ตารางที่ 3 แสดงร้อยละการกระจายของวัคซีนในกลุ่มเสี่ยง

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย	จำนวนวัคซีนไข้หวัดใหญ่ (ร้อยละ)			
	ปี 2558	ปี 2559	ปี 2560	รวม
กลุ่มที่มีโรคประจำตัว				
ทุกช่วงอายุ	2,216 (77.8)	2,637 (56.5)	2,698 (39.6)	7,551 (52.7)
อายุ ≥65 ปี	1,735 (60.9)	1,897 (40.7)	1,595 (23.4)	5,228 (36.5)
กลุ่มอายุ ≥65 ปี				
ทั้งหมด	2,104 (73.9)	2,975 (63.8)	2,988 (43.9)	8,067 (56.3)
ไม่มีโรคประจำตัว	369 (13.0)	1,078 (23.1)	1,393 (20.5)	2,839 (19.8)
กลุ่มที่มีโรคประจำตัว หรืออายุ ≥65 ปี	2,585 (90.8)	3,715 (79.6)	4,091 (60.1)	10,391 (72.6)
กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์				
ทั้งหมด	176 (6.2)	503 (10.8)	589 (8.7)	1,268 (8.9)
มีโรคประจำตัว	23 (0.8)	35 (0.8)	50 (0.7)	108 (0.8)
กลุ่มเด็กอายุ 6 เดือน-2 ปี	N/A	N/A	25 (0.4)	25 (0.2)
กลุ่มที่มีดัชนีมวลกาย ≥ 35 กก/ม²	86 (3.0)	115 (2.5)	131 (1.9)	332 (2.3)
กลุ่มประชาชนทั่วไปที่ไม่ใช่กลุ่มเสี่ยง	240 (8.4)	916 (19.6)	2,641 (38.8)	3,797 (26.5)

จากตารางที่ 3 วัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ทั้งหมดถูกกระจายไปยังกลุ่มประชากรเป้าหมายหลัก คือ กลุ่มที่มีโรคประจำตัว กลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ กลุ่มเด็กอายุระหว่าง 6 เดือนถึง 2 ปี และกลุ่มที่มีดัชนีมวลกายมากกว่า 35 กก/ม² โดยกลุ่มที่ได้รับวัคซีนมากที่สุดคือ กลุ่มประชากรที่มีโรคประจำตัว หรือมีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ได้รับวัคซีนร้อยละ 90.8, 79.6, 60.1 ของจำนวนวัคซีนทั้งหมดในปี 2558, 2559, 2560 ตามลำดับ รองลงมาจะเป็นกลุ่มที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่รวม ทั้ง 3 ปี ร้อยละ 56.3 ประชากรที่มีโรคประจำตัว ได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่รวมทั้ง 3 ปี ร้อยละ 52.7 ประชากรกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ กลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ กลุ่มเด็กอายุ 6 เดือนถึง 2 ปี และกลุ่มที่มีดัชนีมวลกายมากกว่า 35 กก/ม² ได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่รวม 3 ปี ร้อยละ 8.9, 0.2 และ 2.3 ตามลำดับ

สำหรับประชากรทั่วไปที่ไม่ใช่กลุ่มเสี่ยง คือ บุคคลที่อายุระหว่าง 2-64 ปี ที่ไม่มีโรคประจำตัวและไม่ใช่บุคลากรทางการแพทย์ กลุ่มนี้ได้รับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่รายปี เท่ากับร้อยละ 8.4, 19.6 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 38.8 ในปี 2560 รวมทั้ง 3 ปี ได้รับวัคซีนร้อยละ 26.5

วิจารณ์

จากผลการวิจัยจำนวนผู้มารับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ ตั้งแต่ปี 2558-2560 เพิ่มขึ้นร้อยละ 139 และอายุเฉลี่ยของผู้มารับวัคซีนน้อยลงรวมทั้งกลุ่มผู้มารับการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมากในประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มเสี่ยง แสดงถึงการเห็นความสำคัญของการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคด้วยวัคซีน สอดคล้องกับคำแนะนำของสมาคมโรคติดเชื้อแห่งประเทศไทย ที่แนะนำให้ฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในผู้ใหญ่ทุกคน ปีละ 1 ครั้ง โดยหวังผลที่เกิดการกระตุ้นภูมิคุ้มกันระดับชุมชน (herd immunity)

การกระจายตัวของวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในโรงพยาบาล ในกลุ่มที่มีโรคประจำตัว ผู้ที่มีดัชนีมวลกายมากกว่า 35 กก/ม² และกลุ่มเด็กอายุ 6 เดือนถึง 2 ปี มีสถิติใกล้เคียงกับสถิติระดับประเทศ สำหรับกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 65 ปี มีการฉีดวัคซีนมากกว่าสถิติของประเทศ เนื่องจากศูนย์การแพทย์ฯ เป็นโรงพยาบาลที่ให้บริการเน้นผู้สูงอายุ และกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์ มีการฉีดวัคซีนน้อยกว่า สถิติประเทศ เนื่องจากในปี 2558 บุคลากรได้รับการสนับสนุนวัคซีนเพียงบางส่วน และได้รับวัคซีนสนับสนุนเพิ่มขึ้นในปี

2559 และ 2560

ความครอบคลุมของวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ในกลุ่มที่มีโรคประจำตัว กลุ่มที่มีดัชนีมวลกายมากกว่า 35 กก/ม² มีสถิติใกล้เคียงกับสถิติระดับประเทศ ในกลุ่มที่มีสถิติความครอบคลุมมากกว่าสถิติระดับประเทศ คือ กลุ่มที่มีอายุมากกว่า 65 ปี และกลุ่มเด็กอายุ 6 เดือน-2 ปี เนื่องจากศูนย์การแพทย์กาญจนาภิเษกเน้นให้บริการผู้สูงอายุ และยังไม่ได้เปิดหน่วยกุมารเวชศาสตร์ จึงมีจำนวนผู้ป่วยเด็กไม่มาก ถ้าคำนวณเฉพาะเด็กเล็ก จึงทำให้ความครอบคลุมเท่ากับ 7.1 ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศ สำหรับความครอบคลุมในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ทางโรงพยาบาลไม่มีบริการรับฝากครรภ์ จึงไม่มีข้อมูลประชากรในส่วนนี้

ทั้งนี้กระบวนการที่ทำให้ประชาชนได้รับการฉีดวัคซีนเพิ่มมากขึ้นในทุก ๆ ปี มาจากการคัดกรองผู้มารับบริการทุกคนด้วยคำถามว่า “ปีนี้ท่านฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่หรือยัง” โดยคำถามนี้ปรากฏในหน้าคอมพิวเตอร์ ทุกครั้งที่ผู้ป่วยมาโรงพยาบาล แต่คำถามนี้จะไม่ปรากฏอีกหากตอบกับระบบว่าฉีดแล้ว ทำให้ประชาชนผู้มารับบริการสนใจ สอบถามความรู้เกี่ยวกับวัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ และมารับการฉีดวัคซีนมากขึ้นเรื่อย ๆ

วิจัยนี้เป็นเพียงการดูเฉพาะเขียนย้อนหลัง 3 ปี ของผู้มารับบริการ ผู้วิจัยอาจมีอคติ/ความลำเอียง ในการจัดกลุ่มประชากร ทำให้ผลการวิจัยอาจต่ำกว่าความเป็นจริง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรสอบถามประวัติการฉีดวัคซีนกับประชาชนทุกคนที่มารับบริการที่ศูนย์การแพทย์ฯ เนื่องจากอาจได้รับวัคซีนจากที่อื่นมาแล้ว จึงไม่ได้ฉีดซ้ำ และทำให้ความครอบคลุมวัคซีนได้ตัวเลขต่ำกว่าความเป็นจริง

2. ควรทำแบบสำรวจก่อนการฉีดวัคซีน เพื่อจัดกลุ่มประชาชนที่รับวัคซีน เช่น มีโรคประจำตัว ผู้สูงอายุ ผู้ที่มีดัชนีมวลกายเกินมาตรฐาน เด็กเล็ก สตรีตั้งครรภ์ บุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงบุคคลที่มี

เด็กเล็ก/ผู้สูงอายุในบ้าน กลุ่มที่ต้องดูแลผู้ป่วยติดเตียง หรือประชาชนทั่วไป เพื่อการหาความครอบคลุมได้ชัดเจนมากขึ้น

3. ควรทำการศึกษาต่อถึงผลของวัคซีนต่อการเจ็บป่วยในกลุ่มเสี่ยงต่าง ๆ ของศูนย์การแพทย์ฯ ซึ่งจะเป็นการสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ถึงประโยชน์ของวัคซีน แก่บุคลากรของศูนย์การแพทย์ บุคลากรในสถานบริการอื่น และประชากรทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

1. United Nations Thailand. The global goals for sustainable development from MDGs to SDGs [Internet]. 2015 [cited 2018 Jul 3]. Available from: <http://www.un.or.th/globalgoals/th/the-goals/2015>
2. United Nations Thailand. The global goals for sustainable development-3. Good Health and Well-being [Internet]. 2015 [cited 2018 Jul 7]. Available from: <https://www.un.or.th/global-goals/th/global-goals/good-health-and-well-being/>
3. National Vaccine Advisory Committee. Strategies to achieve the healthy people 2020 annual influenza vaccine coverage goal for health-care personnel: recommendations from the national vaccine advisory committee. Public health reports. 2013;128(1);7-25.
4. Bureau of General Communicable Disease. Nation situation Influenza report at November 21, 2018 [Internet]. [cited 2019 Jan 20]. Available from: <https://ddc.moph.go.th/uploads/files/d7b9d11ee3a69cd9dc8397a-906061da6.pdf>
5. National Health Security Office (NHSO). Advice document about Influenza vaccine for general people [Internet] 2018 [cited 2018 Jul

- 5]. Available from: <https://kpjhospital.com/Newsite/images/Documents/LearningPDF/km65.pdf>
6. World Health Organization. Seasonal vaccination policies and coverage in the European Region [Internet]. 2014 [cited 2018 Jul 5]. Available from: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/communicable-diseases/influenza/vaccination/seasonal-vaccination-policies-and-coverage-in-the-european-region>
7. Evaluation of seasonal influenza vaccination policies and coverage in the WHO European Region [Internet]. 2014 [cited 2019 Jan 20]. Available from : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/241644/Evaluation-of-seasonal-influenza-vaccination-policies-and-coverage-in-the-WHO-European-Region.pdf
8. Bureau of General Communicable Disease. Guidelines for seasonal influenza vaccination services.2018 (in Thai) [cited 2018 Jul 5]. Available from: <http://www.dvdp.dcc.moph.go.th/storage/content/5ae2e84ed3af3.pdf>
9. Owusu JT, Prapasiri P, Ditsungnoen D, Leetongin G, Yoocharoen P, Rattanayot J, et al. Seasonal influenza vaccine coverage among high-risk populations in Thailand, 2010–2012. *Vaccine*. 2015;33(5):742–7.
10. Golden Jubilee Medical center. Statistics of recipients of immunization services for year 2018. Nakhon Pathom: Golden Jubilee Medical Center; 2019. (in Thai)
11. Healthy Promotion Department of Golden Jubilee Medical center. Statistics of prevention control monthly for year 2018. Nakhon Pathom: Golden Jubilee Medical Cente; 2019. (in Thai)